

Ольга Комарова,
аспірантка кафедри історії України
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ПОДІЛЬСЬКИЙ СВЯЩЕНИК АФАНАСІЙ ДОМАНИЦЬКИЙ ТА ЙОГО РОДИНА

У статті автор відтворив новознайдену біографічну інформацію про життя та діяльність подільського священика Афанасія Михайловича Доманицького (1852-1905), реалії сімейного життя та виховання дітей в умовах того часу. На основі опрацьованих джерел офіційного походження і особистих документів та світлин, які потай від радянської влади зберегли нащадки представника відомого шляхетсько-священницького роду, простежуються маловідомі факти про активну роль родини Доманицьких у культурно-освітньому та церковному житті Поділля кін. XIX – поч. XX ст.

Ключові слова: родина священика, Афанасій Доманицький, Поділля с. Завалля Гайсинського повіту.

У подільському м. Тульчин, що на Вінниччині, донині проживають нащадки подільського священика Афанасія Доманицького, який походив з відомої церковної парафії с. Колодистого (Звенигородський повіт Київської губернії). Лише тепер склалися оптимальні обставини для відтворення біографії помітних постатей родини, зважаючи на утиски тоталітарного режиму радянської влади (вилучення майна, арешти, заслання, розстріли), які пережили представники священницької династії.

Метою цієї публікації з'ясування різних аспектів діяльності А. Доманицького, уточнення року смерті священика та генеалогічних даних про його нащадків на Поділлі завдяки виявленню нових фактів в офіційній церковній періодиці того часу. Перші розвідки щодо родини досліджуваної постаті були опубліковані автором статті в науково-краєзнавчому збірнику «Краєзнавець Хмельниччини» (2014)¹, детальний аналіз джерел у фондах 64 «Подільська духовна семінарія» та 315 «Подільська духовна консисторія» – в матеріалах I Міжнародної наукової історико-краєзнавчої

1 Комарова О. Афанасій Доманицький та його родина на Поділлі / О. Комарова // Краєзнавець Хмельниччини: наук.-краєзн. вид. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2014. – Вип. 6. – С. 35-41.

конференції «Місто Хмельницький в контексті історії України» (2016)². У теперішній публікації суттєво доповнений перелік джерел для глибшого розкриття теми.

Особливості повсякденного життя і діяльності православних священиків кінця XIX – початку XX століть, до яких належав о. Афанасій Доманицький, охарактеризовано в дисертаційних дослідженнях Б. Опрі³ та В. Тацієнка⁴. В українській історіографії відсутні окремі дослідження про представників родини Доманицьких на Поділлі. Більший інтерес до нащадків рідного брата о. Афанасія Миколи Михайловича Доманицького очевидний завдяки пожвавленню вивчення спадщини його синів. Відомі українські науковці, кооператори та видавці, племінники подільського священника Василь, Платон та Віктор Доманицькі зосередили свою діяльність у Наддніпрянській Україні та в еміграції впродовж кін. XIX – 60-х рр. XX ст.⁵ Для спростування погіршностей, які містять ці поодинокі історіографічні матеріали, важливо використовувати архівні джерела.

Записи про основні життєві події священника та навчальні звітності його дітей виявлені у справах фондів 64 «Подільська духовна семінарія»⁶

- 2 Комарова О. Життя і діяльність священницької родини Доманицьких на Поділлі (на основі документів фондів Державного архіву Хмельницької області). – С.389-392.
- 3 Опрі Б. О. Дружини православних священиків та їх роль у сім'ї в кінці XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Правобережної України) / Б. О. Опрі // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К., 2009. – Вип. 16. – С. 458-464; Опрі Б. О. Повсякденне життя православного парафіяльного сільського духовенства Правобережної України (1860-ті – 1917 р.): автореф. дис. ... канд. іст. наук / Б. О. Опрі. – Кам'янець-Подільський, 2011. – 19 с.; Опрі Б. Шлюбні стосунки у середовищі православного парафіяльного духовенства Правобережної України у 60-ті роки XIX – на початку XX ст. / Б. Опрі // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – з Кам'янець-Подільський, 2017. – Т. 27. – С. 408-418.
- 4 Тацієнко В. С. Повсякденне життя православного парафіяльного духовенства Київської єпархії в кінці XVIII – на початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук / В. С. Тацієнко – Миколаїв, 2017. – 22 с.
- 5 Болаболыченко А. А. Вибране: [Біогр. нариси про Г. Хоткевича, С. Єфремова, В. Доманицького, М. Левицького, П. Стебницького] / [Ред. Т. Щегельська]. – К : Щек і Хорив, 2005. – 246 с.; Дучимінська О. Віктор Доманицький / О. Дучимінська. – Вінніпег: УВАН, 1964. – 83 с.; Качкан В. А. «Понад рівнем буденщини...» (Штрихи до життєпису Василя Доманицького // Качкан В. А. Хай святиться ім'я твоє: Студії з історії укр. літ. XIX–XX ст. – Коломия: Вид.-полігр. т-во «Вік», 1996. – Кн. 2. – С. 161-182; Мицик В. Ф. Брати Доманицькі // Мицик В. Ф. Виднокрай. – К.: КВЦ, 2010. – С. 183-185; 20. Мицик В. Славетна родина / В. Мицик // Чистому сердцем. Памяти Василя Доманицького. – Черкаси: видав. Ю. Чабаненко, 2010. – С. 158-162; Рутковська О. Духовна естафета роду Доманицьких / О. Рутковська // Матеріали до українського мистецтвознавства. 2003. №3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.etnolog.org.ua/vyd/matmyst/2003/N3/Art39.htm>.
- 6 Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1905/06 навчальний рік (1906), Держархів Хмельницької області, ф. 64, оп. 1, спр. 35, 145 арк.; Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії

та 315 «Подільська духовна консисторія»⁷ Державного архіву Хмельницької області (далі – Держархів Хмельницької області). Цінні біографічні відомості збереглися в особовій справі Миколи Афанасійовича Доманицького, який навчався в Київському університеті Св. Володимира (фонд 16 Державного архіву м. Києва (далі – ДАК))⁸. У фонді 47 Відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України (далі – ВР ІЛ НАНУ) збережена родинна листівка з автографами священика і його дітей, надіслана племяннику Василю в Закопане⁹. Також автором статті була опрацьована виписка з гродських книг Брацлавського воєводства щодо походження священицького роду Доманицьких в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (далі – ІР НБУВ)¹⁰. Ці архівні документи суттєво доповнюють відомості генеалогічної таблиці з поколінним роз-

за 1906/07 навчальний рік (1907), там само, спр. 36, 148 арк.; Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1907/08 навчальний рік (1908), там само, спр. 40, 138 арк.; Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1908/09 навчальний рік (1909), там само, спр. 43, 153 арк.; Відомості про поведінку та успішність учнів Подільської духовної семінарії за 1909/10 навчальний рік (1910), там само, спр. 51, 177 арк.; Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1910/11 навчальний рік (1911), там само, спр. 57, 167 арк.; Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1911/12 навчальний рік (1912), там само, спр. 64, 204 арк.; Відомості про успішність учнів духовної семінарії за 1915/16 навчальний рік (1916), там само, спр. 101, 164 арк.; Журнали засідань педагогічної ради і відомості про успішність та поведінку учнів (11.07.1916 – 19.04.1920), там само, спр. 108, 103 арк.; Табелі про успішність і поведінку вихованців Подільської духовної семінарії за 1909/10 навчальний рік (1910), там само, спр. 52, 169 арк.; Табелі про успішність і поведінку вихованців Подільської духовної семінарії за 1910/11 навчальний рік (1911), там само, спр. 58, 166 арк.

- 7 Відомості про церкви та духовенство по церквам Подільської єпархії (1901), там само, ф. 315, оп. 1, спр. 9216, 156 арк.; Клірові відомості по церквам Гайсинського повіту (1884), там само, спр. 12348, 191 арк.; Перелікові відомості про народжених, вступивших у шлюб та покійних особах по церквам Гайсинського повіту (14.01. – 9.07.1894), там само, спр. 9158, 11 арк.; Сповідальна відомість церков 5-го благочинного округу Гайсинського повіту (1904), Держархів Хмельницької області, спр. 12606, 4 арк.; Статистичні дані про приходи і церкви Подільської єпархії, складені в 1885 році (1885), спр. 87, 58 арк.; Циркуляри св. синоду про переміщення, звільнення, виплату платні духовенству єпархії за 1905 р. та його повітові списки (11.01.1905 – 17.07.1907), там само, спр. 9239, 48 арк.
- 8 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. Канцелярія по студентським справам Імператорського Університету Св. Володимира (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, 11 арк.
- 9 [Доманицькі]. Листівка до Доманицького В.М. [30.VII.1909 р.]. Автограф. ВР ІЛ НАНУ, ф. 47, спр. 212, 1 арк.
- 10 Виписка з грощьких книг воєводства Брацлавського [Родовід Доманицьких] [Копія]. Переклав в польської на російську мову Козубський Климентій. ІР НБУВ, ф. III, спр. 62198, 2 арк.

писом «Родовід прізвища Доманицьких», впорядкованої Василем Доманицьким (1901)¹¹. Джерело з книжкового фонду Російської національної бібліотеки (м. Санкт-Петербург) вперше було виявлене і проаналізоване автором статті в іншій розвідці у 2016 році, яка розкриває шляхетське походження досліджуваної постаті¹².

На жаль, з плином часу не збереглися світліни братів Афанасія, які проживали в інших губерніях. Якісні портретні фото подільського священика, його дітей та інші особисті документи у приватному архіві зберігають нащадки Софії Доманицької в м. Тульчин Вінницької обл. (далі – ПАРД)¹³. Варто підкреслити, що зовнішній вигляд А. Доманицького та його дітей дозволяє стверджувати, що родина жила достатньо заможним життям.

Автором статті була опрацьована офіційна церковна періодика («Подольские епархиальные ведомости» (далі – ПЕВ)), довідкові губернські адрес-календарі¹⁴, єпархіальні видання¹⁵ та освітні пам'ятні книги¹⁶, які дозволили внести уточнення до біографії нащадків А. Доманицького. Життя учнів Подільської духовної семінарії ілюструють спогади сучасників синів о. Афанасія, зокрема В. Приходька¹⁷, О. Лотоцького¹⁸, С. Єфремова¹⁹, які навчалися в таких закладах.

11 Доманицкий В. Родословная фамилии Доманицких / В. Доманицкий. – К.: Типография Петра Барского, 1901. – 1 л.

12 Комарова О. Маловідомі джерела у вивченні шляхетського походження родини Доманицьких (відомості з гербовників та розпису поколінь) / О. Комарова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2017. – Т. 27. – С. 192-201.

13 Атестат вихованки Тульчинського єпархіального жіночого училища Доманицької Софії. 1898. ПАРД, 1 арк.; Доманицька Зінаїда з братами. Фото. Оригінал (б.д.), там само, 1 арк.; Доманицький Афанасій з дочкою Ларисою. Фото. Оригінал (б.д.), там само, 1 арк.; Доманицький Афанасій. Фото. Оригінал (1904), там само. 1 арк.; Свідectво Софії Афанасіївни Доманицької щодо проходження нею VIII допоміжного класу Одеської жіночої гімназії на звання домашньої вчительки. Напрям «Історія». Оригінал (1899), там само, 1 арк.

14 Гульдман В. К. Подольский адрес-календарь / В. К. Гульдман. – Каменец-Подольский, 1895. – 452 с.

15 Приходы и церкви Подольской епархии // Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета / под ред. свящ. Е. Сединского. – Каменец-Подольск: Типогр. Под. губ. правл., 1901. – Вып. 9.; Справочная книга Подольской епархии за 1901 г. – Каменец-Подольск: Типогр. Под. губ. правл., 1901.

16 Памятная книга Киевского учебного округа на 1913/14 учебный год. – К.: Типогр. Товарищества Кушнарев и К°, 1913. – Ч. I и II. – С. 127.

17 Приходько В. Під сонцем Поділля. Ч.1 / В. Приходько. – Нью-Йорк; Мюнхен: Вид-во «Криниця», 1967. – 183 с.

18 Лотоцький О. Сторінки минулого / О. Лотоцький. – Б.м. (Саут Баунд Брук): вид. УПЦ в США, 1966. – Ч. I. – 287 с.

19 Єфремов С. Щоденник. Про дні минулі (спогади) / С. Єфремов. – К.: Темпора, 2011. – 792 с.

Священик-благодійник А. Доманицький був рідним дядьком автора «Родоводу» В. Доманицького. Народився 18 січня 1852 р. за старим стилем у с. Колодистому. Його батько о. Михайло мав дванадцятро дітей²⁰. Афанасій Михайлович дитинство провів у рідному селі. У 1876 р. закінчив курс Кишиневської духовної семінарії по 2-му розряду²¹. У №13 «ПЕВ» за 1878 р. ймовірно помилково вказано, що А. Доманицький був випускником Київської духовної семінарії²². Після навчання доля остаточно пов'язує його життя з Поділлям. Майже через рік отримав посаду законовчителя Гранівського народного училища²³ та паламаря місцевої Миколаївської церкви в Гайсинському повіті²⁴.

Згодом Афанасій Доманицький був направлений на посаду священика Дмитрівської церкви в с. Завалля Гайсинського повіту Подільської губернії²⁵ (нині – Кіровоградська обл.) і був рукопокладений у священницький сан у 1878 р.²⁶. Певне дезорієнтування щодо перебування церковного діяча на Поділлі викликала праця О. Дучимінської, присвячена життю та діяльності відомого науковця Віктора Доманицького, рідного племінника о. Афанасія²⁷. Авторка, представниця української діаспори в Канаді, не була професійним істориком і фактично не мала можливості перевірити інформацію, сприйняту на слух від Віктора Миколайовича, шляхом дослідження відомостей з архівних джерел про його родину. Допущені нею неточності у своїх розвідках повторили вітчизняні дослідники. Зокрема, В. Мицик стверджував, що о. Афанасій тримав парафію в с. Завалися Подільського повіту²⁸. Етнограф О. Рутковська по-своєму трактувала назву, ідентифікуючи цей населений пункт як Завалиху²⁹. Спершу така інформація була сприйнята як друкарська помилка. Виникли припущення,

20 Доманицький В. Указ. труд.

21 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464,спр. 3344, арк. 9.

22 Распоряжения и сведения по Подольскому епархиальному ведомству. Предложения Его Преосвященства, Преосвященнейшего Феоноста, епископа Подольского и Брацлавского, данные Подольской духовной консистории от 3 июля 1877 г. за № 3368 // ПЕВ. – 1877. – №13 (1 июля). – С. 227-228.

23 Клірові відомості по церквам Гайсинського повіту (1884), Держархів Хмельницької області, ф. 315, оп. 1, спр. 12348, арк. 34зв.

24 Там само; Распоряжения и сведения по Подольскому епархиальному ведомству // ПЕВ. – 1877. – №13 (1 июля). – С. 227.

25 Распоряжения и сведения по Подольскому епархиальному ведомству // Там же. – 1878. – №8 (15 апр.). – С. 124.

26 Распоряжения и сведения по Подольскому епархиальному ведомству // Там же. – №13 (1 июля). – С. 169.

27 Дучимінська О. Вказ. праця. – С. 10-11.

28 Мицик В. Славетна родина... – С. 159.

29 Рутковська О. Вказ. праця.

що село могло називатися Заваллям. Згодом їх підтвердили довідкові губернські³⁰ видання та єпархіальні пам'ятні книги³¹.

Отець Афанасій дійсно більшість свого життя провів у Гайсинському повіті і досить успішно скоординував церковно-благодійну діяльність. У «Формулярному списку священика...» за 1904 р. вказано, що священицьку грамоту клірик отримав 25 червня 1878 р.³² На тогочасного парафіяльного священика було покладене широке коло обов'язки вищою церковною владою та урядом. Настоятелі сільських храмів здійснювали священнодійства, виконували таїнства, виголошували повчання, проводили позабогослужбові бесіди та провадили місіонерську роботу. Священик вів сповідні розписи, накладав церковні покарання на парафіян і слідкував за виконанням покут. Окрім власне релігійних, влада покладала і численні обов'язки світського характеру. Тому А. Доманицький додатково виконував функції нотаріуса, які полягали у веденні метричних книг, клірових відомостей, видачі різноманітних виписок, зачитуванні імператорських указів імператора та розпоряджень світської місцевої адміністрації³³.

Досліджувана нами постать фігурує і в «Подільському адрес-календарі» В. Гульдмана (1895): «с. Завальє – свящ. Афанасий Доманицкий (почт. адр. – м. Саврань)»³⁴. Ю. Сіцінський у своїй праці наводить інформацію такого змісту: «Прихожане с. Завалья довольно религиозны, усердно посещают церковные службы, заботятся о благоуукрашении своего храма. До постройки настоящего <...> существовала церковь во имя великомуч. Димитрия, построенная в 1753 г., которая в ветхом виде существовала до 1863 г. На месте старой церкви начата постройкой в 1869 г. новая настоящая церковь, зданием деревянная, однокупольная, крытая жезтью, обнесена вокруг деревянною оградой; стоимостью эта церковь около 7000 р. Церковь эта и теперь существует. Церк. земли в приходе с. Завалья 76 д. 2123 с., в том числе усад. 2 д. 1853 с., нах. 55 д. 789 с., сен. 12 д. 1737 с., под хутором 6 д. 144 с., а всего 76 д. 2123 с. Причт. помещения – деревянные, устроены в 1895 г. Церк.-прих. школа открыта священником Доманицким в 1880 году»³⁵. На сторінках «ПЕВ» (1885) опубліковане оголошення про вакансію вчителя церковно-парафіяльної школи с. Завалля Гайсинського повіту. Педагогу надавалося житло та заробітна плата в розмірі 70 руб.³⁶

30 Статистичні дані про приходи і церкви Подільської єпархії, складені в 1885 році (1885).

31 Справочная книга Подольской епархии за 1901 г. – С. 66.

32 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464,спр. 3344, арк. 9.

33 Тацієнко В. С. Вказ. праця. – С. 10.

34 Гульдман В. К. Указ. труд. – С. 195.

35 Приходы и церкви Подольской епархии. – С. 335-336.

36 Вакансии учителей церковно-приходских школ // ПЕВ. – 1885. – №29-30 (27 июля). – С. 431.

Успіхи в організації церковно-парафіяльної школи не залишилися непоміченими вищим духовним керівництвом: 5 листопада 1883 р. священник затверджений на посаду наглядача церковно-парафіяльних шкіл 5-го благочинного округу Гайсинського повіту³⁷. Побув на ній до 1890 р.³⁸

У березні 1891 р. А. Доманицького офіційно затвердили депутатом єпархіяльних та училищних з'їздів у 5-му окрузі Гайсинського повіту³⁹. За сумлінне виконання пастирських та інших службових обов'язків удостоївся кількох нагород: набедренником, який символічно представляв собою чотирикутний розшитий плат для одягання на праве стегно, пришитий до спеціальної стрічки за два кути (1885)⁴⁰; скуфію, що є головним убором для священнослужителів (1895); пам'ятною срібною медаллю про «Возпочившего Государя Александра III» та бронзовою медаллю на стрічці «из Государственных уетов по Высочайшему повелению за труды по первой народной переписи», свідоцтвом Міністра внутрішніх справ за № 64760⁴¹.

16 червня 1896 р. в Успенському храмі Архієрейського дому в Кам'янці-Подільському відбулася Божественна літургія за участі о. А. Доманицького та інших подільських священників. На малому вході в храм він був знову нагороджений скуфією⁴².

Шлюб для православного священника був обов'язковим. Духовний отець мав бути прикладом зразкового сім'янина для своїх парафіян⁴³. Отримання парафії після закінчення духовної семінарії було можливим для о. А. Доманицького та інших православних парафіяльних священників у т. ч. завдяки одруженню⁴⁴. Дружиною о. Афанасія була Валентина Василівна, ймовірно 1857 р. н.⁴⁵. Ймовірно жінка теж походила з родини священників, адже на той час зумовлювалася важливість одруження клірика саме з дівчиною з духовного стану. До майбутньої матушки

37 Епархиальные распоряжения и известия // Там же. – 1883. – №45 (12 нояб.). – С. 679. Клірові відомості по церквам Гайсинського повіту (1884), Держархів Хмельницької області, ф. 315, оп. 1, спр. 12348, арк. 34зв.

38 Отчет о состоянии церковно-приходских школ Подольской епархии за 1888/89 гг. // ПЕВ. – 1890. – №9-10 (10 март.). – С. 135; Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, арк. 9.

39 Распоряжения епархиального начальства // ПЕВ. – 1891. – №12 (23 марта). – С. 214.

40 Епархиальные распоряжения и известия // Там же. – 1885. – №26 (29 июня). – С. 375.

41 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. (1916). ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, арк. 9.

42 Епархиальная хроника // ПЕВ. – 1896. – №31 (3 авг.). – С. 676-677.

43 Опря Б. Шлюбні стосунки у середовищі православного парафіяльного духовенства Правобережної України у 60-ті роки XIX – на початку XX ст. – С. 408.

44 Там само. – С. 408-409.

45 Сповідальна відомість церков 5-го благочинного округу Гайсинського повіту (1904), Держархів Хмельницької області, ф. 315, оп. 1, спр. 12606, арк. 2зв.

пред'являлися досить високі вимоги, до яких не завжди була готова дівчина зі світської родини⁴⁶.

Матушка Валентина Доманицька, окрім покладених на неї парафіяльних турбот, щоденно вела господарство і опікувалася чоловіком та дітьми. Дружина священика народжувала, «скільки Бог дасть», тому в сім'ї Доманицьких було багато дітей⁴⁷. У сповідальних відомостях та інших документах є дані про нащадків, які виховувались у подружжі: Лариса (ймовірно 1899)⁴⁸, Софія (1882)⁴⁹, Антоній (ймовірно 1883)⁵⁰, Михайло (ймовірно 1886 або 1887 р. н.)⁵¹, Микола (1889)⁵², Климент (ймовірно 1900)⁵³, Євгеній (ймовірно 1891)⁵⁴, Зінаїда (ймовірно 1894)⁵⁵. Афанасій та Валентина Доманицькі виховували своїх дітей в атмосфері зразкової духовності та релігійності, яка була притаманна православним священицьким сім'ям того часу.

Доньки Зінаїда⁵⁶, Софія⁵⁷ та Лариса⁵⁸ Доманицькі здобули освіту в Тульчинському жіночому духовному училищі, як було характерно для дочок священиків того часу⁵⁹. Микола та Євген Афанасійовичі навчались у Тульчинському чоловічому духовному училищі⁶⁰. Усі сини священика, ок-

46 Опря Б. Шлюбні стосунки у середовищі православного парафіяльного духовенства Правобережної України у 60-ті роки XIX – на початку XX ст. – С. 411.

47 Опря Б. О. Дружини православних священиків та їх роль у сім'ї в кінці XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Правобережної України). – С. 461.

48 Клірові відомості по церквах Гайсинського повіту (1884), Держархів Хмельницької області, ф. 315, оп. 1, спр. 12348, арк. 34зв.

49 Там само.

50 Там само.

51 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, арк. 8

52 Там само, арк. 8.

53 Сповідальна відомість церков 5-го благочинного округу Гайсинського повіту (1904), Держархів Хмельницької області, ф. 315, оп. 1, спр. 12606, арк. 2зв.

54 Там само.

55 Там само.

56 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, арк. 9.

57 Атестат вихованки Тульчинського єпархіального жіночого училища Доманицької Софії. Оригінал (1898). ПАРД, 1 арк.; Список воспитанниц Тульчинского епархиального женского училища // ПЕВ. – 1897. – №27 (5 июля). – С. 283.

58 Разрядный список воспитанниц Тульчинского епархиального женского училища // ПЕВ. – 1893. – № 28 (10 июля). – С. 561; Разрядной список воспитанниц Тульчинского епархиального женского училища // Там же. – 1896. – №27 (6 июля). – С. 547.

59 Опря Б. О. Дружини православних священиків та їх роль у сім'ї в кінці XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Правобережної України)... – С. 460.

60 Разрядный список воспитанников Тульчинского духовного училища // ПЕВ. – 1899. – №28 (10 июля). – С. 215; Разрядный список воспитанников Тульчинского духовного училища // Там же. – 1900. – №28 (8 июля). – С. 239, 243; Разрядный список воспитанников Тульчинского духовного училища // Там же. – 1903. – №29 (19 июля). – С. 368;

рім Антонія, закінчили курс Подільської духовної семінарії⁶¹. Інформація про перебіг навчання дітей у Кам'янці-Подільському зосереджена і на сторінках «ПЕВ», зокрема на прикладі Михайла Афанасійовича (1903-1905⁶²).

За словами сучасника синів А. Доманицького, колишнього учня Подільської духовної семінарії, саме цей заклад став колыскою для «зродження української свідомості»⁶³. Навіть живучи в корпусі семінарії, учні почували деяку незалежність «од мертвородного режиму»⁶⁴.

Вияв непокори, бунтарства проти існуючого устрою гостро почав проявлятися не лише в поведінці племінників Василя, Михайла, Платона, а й у власних дітей Афанасія Михайловича після його смерті. Відомо, що рідний брат о. Микола Доманицький дуже конфліктував з сином Василем, вважаючи, що активні заклики до українства в суспільно-громадській діяльності можуть нашкодити йому і благополуччю священницької родини. За спогадами В. Приходька, саме зрадаговане В. Доманицьким розкішне видання україномовної антології творів українських письменників «Вік» було популярною книгою серед подільських семінаристів, окрім Шевченкового «Кобзаря»⁶⁵. Семінаристи не зазнавали значних ревізій в особистих речах, тому потайки могли діставати та читати будь-яку літературу⁶⁶.

Тодішня методика викладання богословських дисциплін у семінарії викликала свідоме нехтування і згідливе відношення до справ церкви та релігії. Заклад фактично виховував людей, байдужих до віри⁶⁷. Зі смертю батька поведінка синів священника зазнала промовистого погіршення. Наприклад, у звітності про успішність та поведінку семінаристів за 1907/08 н. р. записано, що учень II класу II відділення семінарії Микола Доманицький погано спілкувався з інспектором, «говоря грубости ему

Разрядный список воспитанников Тульчинского духовного училища // Там же. – 1904. – №28 (10 июля). – С. 377; Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. Канцелярія по студентським справам Імператорського Університету Св. Володимира (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, арк. 9.

61 Справа Доманицького Миколи Афанасійовича. Канцелярія по студентським справам Імператорського Університету Св. Володимира (1916), ДАК, ф. 16, оп. 464, спр. 3344, арк. 9.

62 Разрядный список воспитанников Подольской духовной семинарии // ПЕВ. – 1903. – №27 (5 июля). – С. 316; Разрядный список воспитанников всех шести классов Подольской Духовной Семинарии // Там само. – 1905. – №23-24 (11 июня). – С. 387; Разрядные списки воспитанников всех шести классов Подольской духовной семинарии // Там само. – 1904. – №28 (10 июля). – С. 377.

63 Приходько В. Вказ. праця. – С. 32.

64 Єфремов С. Вказ. праця. – С. 329.

65 Приходько В. Вказ. праця. – С. 41-42.

66 Єфремов С. Вказ. праця. – С. 328.

67 Там само. – С. 331-332.

прямо в лице...»⁶⁸. Також в інших звітних документах є запис про те, що його брат Євгеній пропускав богослужіння. Одного разу він відпросився в земську лікарню на прийом до лікаря, але насправді пішов гуляти містом, проявляв час від часу непослух⁶⁹. Юний семінарист був навіть помічений вчителями за грою в карти⁷⁰. За спогадами О. Лотоцького, така поведінка була характерною для більшості семінаристів, які ледве не щоденно глузували зі своїх вчителів та наставників⁷¹. Його товариш С. Єфремов, випускник Київської духовної семінарії підкреслював, що на більшість огріхів семінаристів керівництво закладу дивилося крізь пальці⁷².

Приклад старших колег перейняв і Михайло, пропускаючи ранкові молитви і запізнюючись на заняття з дидактики⁷³. Такий раптовий дисонанс пояснюється тим, що в порівнянні з гімназистами, семінаристи отримували більш ґрунтовні знання, завдяки тому, що жили більш ізольовано для міста⁷⁴. Це зіграло не останню роль у наданні дозволу семінаристам вступати до університетів після закінчення навчання. Професори вищих шкіл сприймали їх як найкращих слухачів⁷⁵. У дорослому віці М. Доманицький закінчив Харківський університет і після закінчення навчання викладав історію та географію в Немирівській гімназії⁷⁶.

Отець Афанасій та його діти активно підтримували родинний зв'язок зі своїми родичами, які жили в сусідній Київській губернії. Доманицькі щороку відзначали родинне свято, збираючись у селі Колодистому (Звенигородщина), колись роду. Серед архівних джерел вдалося знайти поштову листівку, підписану чисельною кількістю родичів, яка була адресована Василю Миколайовичу Доманицькому, який перебував на лікуванні туберкульозу легень у Закопаному. На лицевій стороні є запис про «фамільний праздник у Колодистому»⁷⁷. Нечисленна кількість представників роду, які живуть у наш час, пам'ятають про цю традицію і намагаються

68 Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1907/08 навчальний рік (1908), Держархів Хмельницької області, ф. 64, оп. 1, спр. 40, арк. 92.

69 Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1911/12 навчальний рік (1912). Там само, спр. 64, арк. 4.

70 Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1906/07 навчальний рік (1907). Там само, спр. 36, арк. 116.

71 Лотоцький О. Вказ. праця. – С. 25-30.

72 Єфремов С. Вказ. праця. – С. 328.

73 Відомості про поведінку та успішність вихованців Подільської духовної семінарії за 1906/07 навчальний рік (1907), там само, арк. 2, 3зв.

74 Приходько В. Вказ. праця. – С. 30-31.

75 Там само. – С. 32.

76 Памятная книга Киевского учебного округа на 1913/14 учебный год... – С. 127.

77 [Доманицькі]. Листівка до Доманицького В.М. [30.VII.1909 р.]. Автограф. ВР ІЛ НАНУ, ф. 47, спр. 212, арк. 1.

залучити до неї новознайдених родичів. На звороті листівки є вітальний підпис о. Афанасія та його дітей до племінника⁷⁸.

До цього часу рік смерті о. Афанасія залишався невідомим для його сучасних нащадків. Завдяки знайденому некрологу в «ПЕВ» вдалося встановити точну дату смерті діяча — 3 січня 1905 року⁷⁹. Того ж місяця державне Гайсинське казначейство призначило вдові Валентині Доманицькій з неповнолітніми дітьми Михайлом, Миколою, Зінаїдою, Євгенієм та Климентом щорічну пенсію в розмірі 100 руб.⁸⁰

Як бачимо, представники родини Доманицьких брали активну участь у суспільному житті Наддніпрянщини. Отець Афанасій здійснював свою священницьку діяльність на Поділлі і був тією ланкою, яка поєднувала його дітей зі спільним генеалогічним деревом. Завдяки архівним джерелам та офіційній церковній періодиці нам вдалося відновити біографічні відомості родини подільського священика А. Доманицького в Гайсинському повіті Подільської губернії.

Рис. 1. Доманицький Афанасій. Фото. Оригінал (1904), ПАРД. 1 арк.

78 Там само, арк. 1зв.

79 Перемены по службе // ПЕВ. — 1905. — №3 (15 янв.). — С. 7.

80 Назначение пенсий из сум Государственного Казначейства // Там само. — 1905. — №23-24 (11 июня). — С. 322.

Рис. 2. Доманицький Афанасій з дочкою Ларисою. Фото. Оригінал (б.д), ПАРД, 1 арк.

Рис. 3. Доманицька Зінаїда з братами. Фото. Оригінал (б.д.), ПАРД, 1 арк.

Рис. 4. [Доманицькі]. Листівка до Доманицького В.М. [30.VII.1909 р.]. Автограф. ВР ІЛ НАНУ, ф.47, спр.212. 1 арк.